

den landbouw, die toenmaals ook door de stedelingen gedreven werd, fabriekmatige nijverheid, bepaaldelijk weverij en brouwerij, die aan den handel de waren leverden, ten uitvoer geschikt.

Ter zelfder tijd had men ook aan den rechter Maas-oever niet stil gezeten: een grootsch werk was aldaar in de tweede helft der XIIIe eeuw ondernomen en tot een gewenscht einde gebracht, waaruit de vooruitgang van den maatschappelijken welstand op het voordeeligst blijkt. Vlak langs de rivier was een hooge en stevige dijk gelegd, die volle recht heeft op den naam, welken hij nog altijd voert, van Zeedijk. Van de duinstreek af strekt hij zich tot aan den mond van den IJsel uit, zoover dus als Delfland en Schieland te zamen reiken, en twee toen ter tijd breede wateren, de Schie en de Rotte, overspant hij met lange, sterke dammen, van stonde af of anders toch binnen kort van de noodige afwateringssluizen voorzien. Een voortreffelijke waterkeering ten dienste eener breede strook van tot nog toe waardeloozen grond, die dan ook onverwijld in cultuur werd gebracht; maar voor de scheepvaart daarentegen weer een nieuwe hindernis. Elk vaartuig, dat de Delf en de Schie, en evenzoo elk dat de Rotte naar de Maas kwam afzakken, moest zich met windassen laten overhalen, of er blijven liggen en zijn inhoud overladen in een rijnschip, zooals men de vaartuigen noemde die sterk genoeg gebouwd waren om zich op de onstuimige rivieren tusschen Holland en Zeeland te wagen.

Het kon niet anders of aan die dammen riep de behoefte van het verkeer weldra een nijvere bevolking bijeen. Gehuchten ontstonden er, die snel aangroeiden en eerlang tot steden verheven dienden te worden en als zoodanig binnen vesten besloten. In de dagen van geweld, gelijk de XIVE eeuw er nog maar al te vaak